

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Tredje Afdeling)

24. september 2020*

»Præjudiciel forelæggelse – ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv – direktiv 2000/78/EF og 2006/54/EF – anvendelsesområde – forbud mod indirekte forskelsbehandling på grund af alder eller køn – begrundelser – national lovgivning, hvorefter virksomheder, hvori staten har aktiemajoriteten, skal tilbageholde en del af de pensioner, som udbetales direkte til modtagerne heraf, og om ophævelse af indeksreguleringen af pensionerne – artikel 16, 17, 20 og 21 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder – anvendelighed – forskelsbehandling på grund af formueforhold – indgreb i aftalefriheden – tilsidesættelse af ejendomsretten – artikel 47 i chartret om grundlæggende rettigheder – adgang til effektive retsmidler«

I sag C-223/19,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Landesgericht Wiener Neustadt (regional domstol i Wiener Neustadt, Østrig) ved afgørelse af 11. marts 2019, indgæet til Domstolen den 13. marts 2019, i sagen

YS

mod

NK AG,

har

DOMSTOLEN (Tredje Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, A. Prechal, og dommerne L.S. Rossi, J. Malenovský, F. Biltgen (refererende dommer) og N. Wahl,

generaladvokat: J. Kokott,

justitssekretær: kontorchef D. Dittert,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 22. januar 2020,

efter at der er afgivet indlæg af:

- YS ved Rechtsanwalt M. Breuni og Prozessbevollmächtigter J. Hanreich,
- NK ved Rechtsanwalt Egermann,
- den østrigske regering ved J. Schmoll, som befuldmægtiget,

* Processprog: tysk.

– Europa-Kommissionen ved C. Valero, B.-R. Killmann og B. Bertelmann, som befuldmægtigede, og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 7. maj 2020, afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af Rådets direktiv 2000/78/EF af 27. november 2000 om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv (EFT 2000, L 303, s. 16), af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/54/EF af 5. juli 2006 om gennemførelse af princippet om lige muligheder for og ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med beskæftigelse og erhverv (EUT 2006, L 204, s. 23) samt af artikel 16, 17, 20, 21 og 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«).
- 2 Denne anmodning er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem YS og NK AG vedrørende tilbageholdelsen af et beløb ved udbetalingen af den arbejdsmarkedspension, som NK AG direkte udbetaler til YS, og ophævelsen af muligheden for at foretage den indeksregulering af arbejdsmarkedspensionen for 2018, som der var indgået aftale om.

Retsforskrifter

EU-retten

Direktiv 79/7/EØF

- 3 Artikel 3, stk. 1, litra a), i Rådets direktiv 79/7/EØF af 19. december 1978 om gradvis gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til social sikring (EFT 1979, L 6, s. 24) bestemmer, at dette direktiv finder anvendelse på lovbestemte ordninger, der sikrer beskyttelse mod forskellige risici, bl.a. »alderdom«.

Direktiv 2000/78

- 4 I henhold til artikel 1 i direktiv 2000/78 er formålet med dette direktiv, med henblik på at gennemføre princippet om ligebehandling i medlemsstaterne, at fastlægge en generel ramme for bekæmpelsen af forskelsbehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv på grund af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering.
- 5 Direktivets artikel 2, stk. 1 og 2, bestemmer følgende:

»1. I dette direktiv betyder princippet om ligebehandling, at ingen må udsættes for nogen form for direkte eller indirekte forskelsbehandling af nogen af de i artikel 1 anførte grunde.

2. I henhold til stk. 1

[...]

- b) foreligger der indirekte forskelsbehandling, hvis en tilsyneladende neutral bestemmelse, betingelse eller praksis vil stille personer med en bestemt religion eller tro, et bestemt handicap, personer, som tilhører en bestemt aldersgruppe, eller personer med en bestemt seksuel orientering, særlig ufordelagtigt i forhold til andre personer, medmindre
  - i) den pågældende bestemmelse, betingelse eller praksis er objektivt begrundet i et legitimt mål, og midlerne til at opfylde det er hensigtsmæssige og nødvendige [...]

[...]«

- 6 Dette direktivs artikel 3 med overskriften »Anvendelsesområde« bestemmer følgende i stk. 1:

»Inden for rammerne af Fællesskabets beføjelser finder dette direktiv anvendelse både i den offentlige og den private sektor, herunder offentlige organer, på alle personer for så vidt angår:

[...]

- c) ansættelses- og arbejdsvilkår, herunder afskedigelse og løn

[...]«

Direktiv 2006/54

- 7 30. betragtning til direktiv 2006/54 har følgende ordlyd:

»For at sikre, at princippet om ligebehandling kan håndhæves i praksis, er det vigtigt, at der vedtages bestemmelser om bevisbyrden. Som fastslået af Domstolen bør der derfor fastsættes bestemmelser, der sikrer, at bevisbyrden pålægges indklagede, når der foreligger en tilsyneladende forskelsbehandling, undtagen i forbindelse med sager, hvor det påhviler en domstol eller en anden kompetent national instans at undersøge de faktiske omstændigheder. Det skal imidlertid gøres klart, at det fortsat tilkommer den relevante nationale instans at vurdere de faktiske omstændigheder, der giver anledning til at formode, at der er sket direkte eller indirekte forskelsbehandling, i overensstemmelse med national lovgivning og/eller praksis. Endvidere overlades det til medlemsstaterne på alle stadier af sagsbehandlingen at indføre bevisregler, som er gunstigere for klager.«

- 8 Dette direktivs artikel 1 bestemmer:

»Dette direktiv har til formål at sikre gennemførelsen af princippet om lige muligheder for og lige behandling af mænd og kvinder i forbindelse med beskæftigelse og erhverv.

I det øjemed indeholder det bestemmelser til gennemførelse af princippet om ligebehandling for så vidt angår:

[...]

- b) arbejdsvilkår, herunder løn
- c) erhvervstilknyttede sociale sikringsordninger.

[...]«

- 9 I artikel 2, stk. 1, litra b), defineres begrebet »indirekte forskelsbehandling« som værende den situation, at en tilsyneladende neutral bestemmelse, betingelse eller praksis stiller personer af det ene køn særlig ufordelagtigt i forhold til personer af det andet køn, medmindre den pågældende bestemmelse, betingelse eller praksis er objektivt begrundet i et legitimt mål, og midlerne til at opfylde det er hensigtsmæssige og nødvendige.
- 10 Samme direktivs artikel 4, stk. 1, har følgende ordlyd:
- »For samme arbejde eller for arbejde, som tillægges samme værdi, afskaffes enhver direkte eller indirekte forskelsbehandling med hensyn til køn for så vidt angår alle lønelementer og lønvilkår.«
- 11 Artikel 5 i direktiv 2006/54, der findes i kapitel 2 med overskriften »Ligebehandling i forbindelse med de erhvervstilknyttede sociale sikringsordninger« i dette direktivs afsnit II, fastsætter følgende:
- »Uden at artikel 4 tilsidesættes, må der ikke finde nogen direkte eller indirekte forskelsbehandling sted på grundlag af køn i forbindelse med de erhvervstilknyttede sociale sikringsordninger, især for så vidt angår:
- [...]
- c) beregningen af ydelserne, herunder ægtefælle- eller forsørgertillæg, og betingelserne for varigheden og bevarelsen af retten til ydelserne.«
- 12 I henhold til dette direktivs artikel 7, stk. 1, litra a), nr. iii), finder bestemmelserne i kapitel 2 anvendelse på erhvervstilknyttede sociale sikringsordninger, der sikrer beskyttelse mod risikoen »alderdom«, også i tilfælde af førtidspensionering.

Østrigsk ret

- 13 § 1 i Sonderpensionenbegrenzungsgesetz (den østrigske lov om begrænsning af særpensioner, BGBl. I, 46/2014, herefter »SpBegrG«) består af forfatningsmæssige bestemmelser, hvormed der er foretaget visse ændringer af Bundesverfassungsgesetz über die Begrenzung von Bezügen öffentlicher Funktionäre (den østrigske forbundsforfatningslov om loft over lønninger for visse offentligt ansatte, BGBl. I, 64/1997, herefter »BezBegrBVG«). § 1 har bl.a. udvidet det personlige anvendelsesområde for BezBegrBVG til at omfatte arbejdsgivere og tidligere ansatte i enheder, der er underlagt kontrol fra Rechnungshof (det øverste statslige revisionsorgan i Østrig). Sidstnævnte omfatter privatretlige virksomheder, som den østrigske forbundsregering og de forskellige delstater har bestemmende indflydelse i.
- 14 Selv om SpBegrG i sin egenskab af forbundslov ikke må påvirke kontrakter for ansatte i virksomheder, der er underlagt Rechnungshofs (det øverste statslige revisionsorgan) kontrol som følge af den bestemmende indflydelse i virksomheden, som delstaterne har, giver BezBegrBVG's § 10, stk. 6, delstatslovgiver bemyndigelse til at indføre tilsvarende regler som dem, der er fastsat på forbundsplan for ansatte og tidligere ansatte i enheder, som denne delstat har bestemmende indflydelse i.
- 15 Niederösterreichisches Landes- und Gemeindebezügegesetz (delstaten Niederösterreichs lov om aflønning i delstat og kommuner, herefter »NÖ Landes- und GemeindebezügeG«), der er vedtaget på grundlag af SpBegrG, bestemmer følgende i § 24a med overskriften »Begrænsning af pensioner«:

»(1) Ansatte, der har pensionsrettigheder på grundlag af ydelsestilsagn

[...]

b. fra enheder, der er underlagt Rechnungshofs [(det øverste statslige revisionsorgan)] kontrol, fordi Niederösterreich [(delstaten Niederösterreich, Østrig)] ejer majoriteten af kapitalandelene eller faktisk har den bestemmende indflydelse på enheden som følge af finansielle, erhvervsmæssige eller organisatoriske foranstaltninger [...]

er forpligtet til at erlægge et pensionssikringsbidrag for den andel, der overstiger det maksimale månedlige bidragsgrundlag i henhold til § 45 i Allgemeines Sozialversicherungsgesetz [(den østrigske lov om almindelig social sikring, BGBl. 189/1955)], senest ændret ved BGBl. I, 139/1997, og § 108, stk. 1 og 3, i [denne lov], senest ændret ved BGBl. I, 35/2012. Dette gælder også for særlige ydelser.

(2) Pensionssikringsbidraget skal tilbageholdes af den udbetalende instans og skal erlægges til den pågældende enhed, der er oprettet ved delstatslov, eller den virksomhed, som pensionsydelseerne modtages fra.

(3) Pensionssikringsbidraget andrager [...]«

16 § 711 i Allgemeines Sozialversicherungsgesetz (herefter »ASVG«), der blev indført ved Pensionsanpassungsgesetz 2018 (den østrigske lov om pensionsregulering 2018, BGBl. I, 151/2017), med overskriften »Tilpasning af pensionerne i 2018« har følgende ordlyd:

»(1) Uanset § 108h, stk. 1, første punktum, og § 108h, stk. 2, skal pensionsforhøjelsen for kalenderåret 2018 ikke ske med reguleringsfaktoren, men som følger: Den samlede pensionsindkomst (stk. 2) skal forhøjes,

1. hvis den ikke overstiger 1 500 EUR pr. måned, med 2,2%
2. hvis den andrager over 1 500 EUR og op til 2 000 EUR pr. måned, med 33 EUR
3. hvis den andrager over 2 000 EUR og op til 3 355 EUR pr. måned, med 1,6%
4. hvis den andrager over 3 355 EUR og op til 4 980 EUR pr. måned, med en procentsats, der i det nævnte interval falder lineært fra 1,6% til 0%.

Overstiger den samlede pensionsindkomst 4 980 EUR, forhøjes denne ikke.

(2) En persons samlede pensionsindkomst er summen af alle dennes pensioner hidrørende fra den lovbestemte pensionsforsikring [...] I den samlede pensionsindkomst indgår også alle ydelser, der er omfattet af [SpBegrG], såfremt pensionsmodtageren har ret hertil pr. 31. december 2017.

[...]

(6) (Forfatningsbestemmelse) Reguleringen for kalenderåret 2018 af ydelser, der er omfattet af [SpBegrG], må ikke overstige forhøjelsen i henhold til stk. 1 beregnet på grundlag af den samlede pensionsindkomst (stk. 2).«

17 § 2 i Betriebspensionsgesetz (den østrigske lov om arbejdsmarkedspension, BGBl. 282/1990) har følgende ordlyd:

»Ydelsestilsagn som omhandlet i § 1, stk. 1, er arbejdsgiverens forpligtelser på grundlag af ensidige erklæringer, individuelle aftaler eller bestemmelser i kollektive overenskomster til at

1. betale bidrag til en pensionskasse [...] til fordel for arbejdstageren og dennes efterladte; at betale præmier til en kollektiv arbejdsmarkedspension [...] til fordel for arbejdstageren og dennes efterladte [...]

2. udbetale ydelser direkte til arbejdstageren og dennes efterladte (direkte ydelsestilsagn)
3. betale præmier til en livsforsikring, der begunstiger arbejdstageren og dennes efterladte.«

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 18 Sagsøgeren i hovedsagen var tidligere ansat i NK, der er et børsnoteret aktieselskab, hvori delstaten Niederösterreich ejer en aktiemajoritet på omkring 51%.
- 19 Den 2. marts 1992 indgik sagsøgeren i hovedsagen en aftale om arbejdsmarkedspension med NK. Aftalen omfattede et »direkte ydelsestilsagn« fra NK, dvs. en arbejdsmarkedspension, der finansieres af arbejdsgiverens hensættelser, og som sidstnævnte udbetaler direkte til arbejdstageren ved ansættelsesforholdets ophør. Der blev endvidere indført en indekseringsklausul, hvorefter pensionen forhøjes med den samme procentsats som den, hvormed lønningerne for den til enhver tid højeste arbejdstagerkategori stiger, mens der oppebæres arbejdsmarkedspension, således som fastsat i den kollektive overenskomst for arbejdstagerne i de østrigske virksomheder i den pågældende sektor.
- 20 Sagsøgeren i hovedsagen gik på pension den 1. april 2010. Siden da modtager vedkommende af denne grund forskellige pensionsydelser. Siden den 17. december 2010 har NK bl.a. udbetalt en »direkte ydelse« til sagsøgeren i henhold til aftalen om arbejdsmarkedspension af 2. marts 1992.
- 21 Siden den 1. januar 2015 har NK i henhold til § 24a i NÖ Landes- und GemeindebezügeG tilbageholdt et pensionssikringsbidrag.
- 22 I henhold til ASVG's § 711 forhøjede NK ikke størrelsen af sagsøgeren i hovedsagens arbejdsmarkedspension i 2018, selv om den del af arbejdsmarkedspensionen, der skulle udbetales direkte, skulle have været forhøjet med 3% i henhold til den indeksregulering af lønninger for dette år, der var fastsat i den kollektive overenskomst for arbejdstagere i de østrigske virksomheder i den pågældende sektor.
- 23 Sagsøgeren i hovedsagen anlagde sag mod NK ved den forelæggende ret, Landesgericht Wiener Neustadt (regional domstol i Wiener Neustadt, Østrig), dels for at anfægte de omhandlede tilbageholdelser og den manglende forhøjelse af vedkommendes arbejdsmarkedspension, dels med henblik på, at det fastslås, at vedkommendes fremtidige pensionsrettigheder består.
- 24 Hvad angår EU-rettens anvendelsesområde, navnlig direktiv 79/7, 2000/78 og 2006/54, er den forelæggende ret af den opfattelse, at § 24a i NÖ Landes- und GemeindebezügeG og ASVG's § 711 (herefter samlet »de omhandlede nationale bestemmelser«) direkte regulerer vilkårene og betingelserne for fastlæggelsen af størrelsen af den arbejdsmarkedspension, som sagsøgeren i hovedsagen har ret til i henhold til aftalen om arbejdsmarkedspension af 2. marts 1992.
- 25 Den forelæggende ret har fremhævet, at de personer, som er omfattet af de omhandlede nationale bestemmelser, er personer, som modtager en arbejdsmarkedspension i form af et »direkte ydelsestilsagn« af et forholdsvis højt beløb, der udbetales af enheder, der er underlagt kontrol fra Rechnungshof (det øverste statslige revisionsorgan), bl.a. på grund af den omstændighed, at hovedaktionæren er en delstat, der har vedtaget tilsvarende regler som dem, der er vedtaget på forbundsplan.
- 26 Den forelæggende ret har anført, at personer, som ikke har nået en vis alder, ikke berøres af de omhandlede nationale bestemmelser, eftersom der siden 2000 ikke er blevet indgået overenskomster om tildeling af pension i form af et »direkte ydelsestilsagn« i Østrig. Eftersom denne type overenskomst almindeligvis blev indgået med personer, som havde mange års anciennitet og en vis grad af ansvar i den virksomhed, hvor de var ansat, har disse personer i dag nået en vis alder.

- 27 Den forelæggende ret har endvidere påpeget, at ifølge de officielle østrigske statistikker påvirker de omhandlede nationale bestemmelser hovedsageligt mænds arbejdsmarkedspension.
- 28 For så vidt angår formålene med disse bestemmelser har den forelæggende ret henvist til to af formålene med SpBegrG, der dels består i at mindske den ubalance, der er skabt med hensyn til de såkaldte »særpensioner«, dels at sikre en bæredygtig finansiering af pensionsydelse.
- 29 Ifølge den forelæggende ret blev de omhandlede nationale bestemmelser desuden vedtaget i form af forfatningsmæssige bestemmelser, hovedsageligt for at begrænse muligheden for at anfægte deres gyldighed ved Verfassungsgerichtshof (forfatningsdomstol, Østrig).
- 30 Under disse omstændigheder har Landesgericht Wiener Neustadt (regional domstol i Wiener Neustadt) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Omfatter anvendelsesområdet for [direktiv 79/7/EØF] og/eller [direktiv 2006/54] bestemmelser i en medlemsstat, der medfører, at et væsentligt større antal mænd end kvinder, der har ret til en arbejdsmarkedspension, ved udbetaling af den pågældende arbejdsmarkedspension behandles således, at den tidligere arbejdsgiver skal tilbageholde beløb og har ret til at anvende disse frit, og er sådanne bestemmelser udtryk for en forskelsbehandling som omhandlet i nævnte direktiver?
  - 2) Omfatter anvendelsesområdet for [direktiv 2000/78] bestemmelser i en medlemsstat, der er udtryk for en forskelsbehandling på grund af alder, idet medlemsstatens bestemmelser udelukkende indebærer økonomiske byrder for ældre personer, der i henhold til en aftale har et privatretligt krav på ydelse af en arbejdsmarkedspension i form af et [»direkte ydelsestilsagn«], hvorimod yngre og helt unge personer, der har indgået arbejdsmarkedspensionsaftaler, ikke påføres nogen økonomiske byrder?
  - 3) Såfremt medlemsstatens bestemmelser ikke indebærer nogen former for forskelsbehandling, der er forbudt i henhold til direktiv 79/7[...], direktiv 2000/78[...] og direktiv 2006/54[...], finder bestemmelserne i [chartret], navnlig forbuddene mod forskelsbehandling i henhold til chartrets artikel 20 og 21, da anvendelse på arbejdsmarkedspensioner?
  - 4) Skal chartrets artikel 20 ff. fortolkes således, at disse regler er til hinder for bestemmelser i en medlemsstat, der gennemfører EU-retten som omhandlet i chartrets artikel 51, og som er udtryk for forskelsbehandling på grund af køn, alder, formueforhold eller andre forhold, f.eks. de ejendomsforhold, der gør sig gældende for deres tidligere arbejdsgiver, af personer, der har et privatretligt krav på en arbejdsmarkedspension, i forhold til andre personer, der har et krav på en arbejdsmarkedspension, og forbyder chartret sådanne former for forskelsbehandling?
  - 5) Er nationale bestemmelser, som kun pålægger en lille gruppe af personer, der har et kontraktmæssigt krav på en arbejdsmarkedspension i form af et [»direkte ydelsestilsagn«], en pligt til at erlægge finansielle ydelser til deres tidligere arbejdsgiver, når disse bestemmelser kun omfatter personer med høj arbejdsmarkedspension, også udtryk for en forskelsbehandling på grund af formueforhold i henhold til chartrets artikel 21?
  - 6) Skal chartrets artikel 17 fortolkes således, at denne regel er til hinder for bestemmelser i en medlemsstat, hvorved der direkte ved lov og uden erstatning foretages et eksproprierende indgreb i en aftale mellem to private parter om arbejdsmarkedspension i form af et [»direkte ydelsestilsagn«] til skade for en tidligere arbejdstager i en virksomhed, der har truffet foranstaltninger med henblik på at sikre arbejdsmarkedspensionen, og som ikke er i økonomiske vanskeligheder?

- 7) Udgør det forhold, at der for så vidt angår en person, som har krav på en arbejdsmarkedspension, ved lov pålægges den tidligere arbejdsgiver en pligt til at undlade at udbetale visse dele af det aftalte vederlag (af den aftalte arbejdsmarkedspension), som en tilsidesættelse af aftalefriheden et indgreb i arbejdsgiverens ejendomsret?
- 8) Skal chartrets artikel 47 fortolkes således, at denne regel er til hinder for bestemmelser i en medlemsstat, der foretager en ekspropriation direkte ved lov og ikke indrømmer andre muligheder for at modsætte sig ekspropriationen end at anlægge sag mod den, der drager fordel af ekspropriationen (den tidligere arbejdsgiver, der er debitor i henhold til pensionsaftalen), med påstand om erstatning og tilbagebetaling af det beløb, der er blevet eksproprieret?»

Om de præjudicielle spørgsmål

Om første del af det første og af det andet spørgsmål

- 31 Med første del af det første og af det andet spørgsmål, som skal behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om direktiv 79/7, 2000/78 og 2006/54 skal fortolkes således, at bestemmelser i en medlemsstats lovgivning, hvorefter, for det første, en del af den arbejdsmarkedspension, som arbejdsgiveren ifølge en overenskomst skal udbetale direkte til en tidligere arbejdstager, skal tilbageholdes ved kilden af den pågældende arbejdsgiver, og, for det andet, den aftalte indeksregulering af pensionen er uden virkning, er omfattet af disse direktivers anvendelsesområde.
- 32 Det skal i denne forbindelse for det første bemærkes, at direktiv 79/7 ifølge dets artikel 3, stk. 1, litra a), kun finder anvendelse på lovbestemte ordninger, der sikrer beskyttelse mod forskellige risici, herunder »alderdom« (jf. i denne retning dom af 22.11.2012, Elbal Moreno, C-385/11, EU:C:2012:746, præmis 26 og den deri nævnte retspraksis).
- 33 Derimod skal de ydelser, der udbetales i henhold til en pensionsordning, som i det væsentlige beror på pensionsmodtagerens arbejdsforhold, ses i tilknytning til den løn, vedkommende modtog, og de henhører under artikel 157 TEUF (jf. i denne retning dom af 5.11.2019, Kommissionen mod Polen (De almindelige domstoles uafhængighed), C-192/18, EU:C:2019:924, præmis 59 og den deri nævnte retspraksis). De udgør derfor »løn« som omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra c), i direktiv 2000/78 (jf. i denne retning dom af 15.1.2019, E.B., C-258/17, EU:C:2019:17, præmis 44 og 48).
- 34 Det fremgår desuden af artikel 1, litra c), og artikel 5, litra c), i direktiv 2006/54, at dette direktiv vedrører de erhvervstilknyttede sociale sikringsordninger. Det er imidlertid allerede blevet fastslået, at den pension, der udbetales til arbejdstagere i kraft af et ansættelsesforhold hos en offentlige arbejdsgiver, ligeledes er omfattet af det materielle anvendelsesområde for artikel 5 i direktiv 2006/54 (jf. i denne retning dom af 5.11.2019, Kommissionen mod Polen (De almindelige domstoles uafhængighed), C-192/18, EU:C:2019:924, præmis 72 og 73).
- 35 Heraf følger, at en pension såsom den »direkte ydelse«, sagsøgeren i hovedsagen modtager fra sin tidligere arbejdsgiver i kraft sit ansættelsesforhold hos sidstnævnte, ikke er omfattet af anvendelsesområdet for direktiv 79/7, men af anvendelsesområdet for direktiv 2000/78 og 2006/54.
- 36 Det skal for det andet fastslås, at de omhandlede nationale bestemmelser, hvorefter, for det første, en del af den arbejdsmarkedspension, som arbejdsgiveren ifølge en overenskomst skal udbetale direkte til en tidligere arbejdstager, skal tilbageholdes ved kilden af den pågældende arbejdsgiver, og, for det andet, den aftalte indeksregulering af pensionen er uden virkning, medfører en nedsættelse af den pension, som dette selskab skal udbetale til den pågældende tidligere arbejdstager. Den påvirker af denne grund lønvilkårene for sidstnævnte som omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra c), i direktiv 2000/78 og den erhvervstilknyttede sociale sikringsordning, der er omhandlet i artikel 5, litra c), i direktiv

2006/54. Disse direktiver finder derfor anvendelse på en situation som den i hovedsagen omhandlede (jf. analogt dom af 16.6.2016, Lesar, C-159/15, EU:C:2016:451, præmis 18 og den deri nævnte retspraksis).

- 37 Denne konklusion drages ikke i tvivl af den lære, der kan udledes af den dom af 2. juni 2016, C (C-122/15, EU:C:2016:391), som den østrigske regering har henvist til i sine skriftlige bemærkninger, og i hvis præmis 30 Domstolen fastslog, at en national ordning vedrørende en tillægsskat på alderspensionsindkomst ikke henhører under det materielle anvendelsesområde for direktiv 2000/78.
- 38 I denne doms præmis 25 og 26 støttede Domstolen sig nemlig på den omstændighed, at den tvist, som gav anledning til denne dom, ikke vedrørte vilkårene eller betingelserne for fastlæggelsen af det ydelsesbeløb, som arbejdstageren modtager som følge af arbejdsforholdet mellem ham og hans tidligere arbejdsgiver, men skattesatsen for pensionsindkomsten, idet en sådan skat, der direkte og udelukkende følger af den nationale skattelovgivning, ikke vedrører arbejdsforholdet og følgelig heller ikke fastlæggelsen af »løn« som omhandlet i dette direktiv og artikel 157, stk. 2, TEUF.
- 39 Første del af det første og af det andet spørgsmål skal derfor besvares med, at direktiv 2000/78 og 2006/54 skal fortolkes således, at bestemmelser i en medlemsstats lovgivning, hvorefter, for det første, en del af den arbejdsmarkedspension, som arbejdsgiveren ifølge en overenskomst skal udbetale direkte til en tidligere arbejdstager, skal tilbageholdes ved kilden af den pågældende arbejdsgiver, og, for det andet, den aftalte indeksregulering af pensionen er uden virkning, er omfattet af disse direktivers anvendelsesområde.

Om anden del af det første spørgsmål

- 40 Med anden del af det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om direktiv 2006/54 skal fortolkes således, at det er til hinder for bestemmelser i en medlemsstat, hvorefter modtagere af en pension, som en statskontrolleret virksomhed ved overenskomst har forpligtet sig til at udbetale til dem direkte, og som overstiger visse i denne lovgivning fastsatte grænser, fratages dels et beløb, der tilbageholdes af den del af pensionen, der overstiger en af disse grænser, dels den aftalte indeksregulering af pensionen, når resultatet er, at flere mandlige pensionsmodtagere end kvindelige pensionsmodtagere berøres af nævnte lovgivning.
- 41 I henhold til artikel 5, litra c), i direktiv 2006/54 er enhver direkte eller indirekte forskelsbehandling på grund af køn forbudt ved beregningen af ydelserne i de erhvervstilknyttede sociale sikringsordninger, der ifølge dette direktivs artikel 7, stk. 1, litra a), nr. iii), sikrer beskyttelsen mod risikoen »alderdom«.
- 42 Det skal indledningsvis fastslås, at de omhandlede nationale bestemmelser som de i hovedsagen omhandlede ikke indebærer direkte forskelsbehandling, da de finder anvendelse uden forskel på mandlige og kvindelige arbejdstagere.
- 43 Hvad angår spørgsmålet om, hvorvidt en sådan lovgivning medfører indirekte forskelsbehandling, henvises til, at en sådan forskelsbehandling med henblik på anvendelsen af direktiv 2006/54 i dets artikel 2, stk. 1, litra b), er defineret som den omstændighed, at en tilsyneladende neutral bestemmelse, betingelse eller praksis stiller personer af det ene køn særlig ufordelagtigt i forhold til personer af det andet køn, medmindre den pågældende bestemmelse, betingelse eller praksis er objektivt begrundet i et legitimt mål, og midlerne til at opfylde det er hensigtsmæssige og nødvendige.
- 44 I denne henseende fremgår det for det første af anmodningen om præjudiciel afgørelse, at de personer, som er stillet ufordelagtigt på grund af de omhandlede nationale bestemmelser, er tidligere ansatte i virksomheder, der kontrolleres af staten, og som modtager en pension i form et »direkte ydelsestilsagn«, hvis størrelse overskrider visse øvre grænser. For det første bestemmer § 24a i NÖ Landes- und GemeindebezügeG nemlig, at der skal erlægges et pensionssikringsbidrag for den andel,

der overstiger det maksimale månedlige bidragsgrundlag i henhold til ASVG. I retsmødet for Domstolen har den østrigske regering anført, at det månedlige bidragsgrundlag var på 5 370 EUR brutto i 2020. For det andet følger det af ASVG's § 711, stk. 6, at ingen af de i SpBegrG omhandlede ydelser, såsom det i hovedsagen omhandlede »direkte ydelsestilsagn«, måtte forhøjes i 2018, når en persons samlede pensionsindkomst oversteg et beløb på 4 980 EUR pr. måned.

- 45 Med henblik på artikel 2, stk. 1, litra b), i direktiv 2006/54 kan situationen for de personer, som berøres af de omhandlede nationale bestemmelser, ikke sammenlignes med situationen for tidligere arbejdstagere i virksomheder, der ikke kontrolleres af staten, eller for personer, som modtager en anden form for arbejdsmarkedspension end pensionen i form af et »direkte ydelsestilsagn«, såsom ydelser fra en pensionskasse eller en livsforsikring. I modsætning til de pensioner, der udbetales til de to ovenfor nævnte kategorier af personer, kontrollerer den pågældende forbundsstat eller delstat arbejdsgiverne for de arbejdstagere, som modtager en arbejdsmarkedspension i form af et »direkte ydelsestilsagn«, og de midler, der er øremærket til disse arbejdstagerens pensioner.
- 46 Som påpeget af generaladvokaten i punkt 55 i forslaget til afgørelse er de situationer, der skal sammenlignes – blandt personer, som modtager pension i form af et »direkte ydelsestilsagn« fra en statsligt kontrolleret virksomhed – situationen for de personer, som berøres af de omhandlede nationale lovbestemmelser på grund af ydelsens størrelse, og dem, som ikke berøres heraf.
- 47 Det tilsyneladende neutrale kriterium i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 2, stk. 1, litra b), i direktiv 2006/54, som fører til forskelsbehandling som følge af anvendelsen af de omhandlede nationale bestemmelser, skal anses for at være størrelsen af det beløb, som fastsættes i sidstnævnte bestemmelser, idet det alene er modtagerne af en pension over en vis størrelse, som stilles ufordelagtigt ifølge disse bestemmelser.
- 48 Hvad for det andet angår spørgsmålet om, hvorvidt denne forskelsbehandling stiller personer af det ene køn særlig ufordelagtigt i forhold til personer af det andet køn, har den forelæggende ret begrænset sig til at anføre, at de omhandlede nationale bestemmelser ifølge de østrigske officielle statistikker primært påvirker mænd.
- 49 Domstolen har i denne forbindelse fastslået, at en sådan særlig ufordelagtig situation foreligger navnlig, såfremt det kan påvises, at en national lovgivning stiller en betydelig større andel af personer af det ene køn ufordelagtigt i forhold til personer af det andet køn (dom af 3.10.2019, Schuch-Ghannadan, C-274/18, EU:C:2019:828, præmis 45 og den deri nævnte retspraksis).
- 50 Som det ligeledes fremgår af 30. betragtning til direktiv 2006/54, tilkommer det den relevante nationale instans at vurdere de faktiske omstændigheder, der giver anledning til at formode, at der er sket indirekte forskelsbehandling, i overensstemmelse med national lovgivning og/eller praksis, som bl.a. kan give mulighed for på grundlag af statistisk materiale eller på enhver anden måde at fastslå, hvorvidt der foreligger indirekte forskelsbehandling (dom af 3.10.2019, Schuch-Ghannadan, C-274/18, EU:C:2019:828, præmis 46 og den deri nævnte retspraksis).
- 51 Det tilkommer således den nationale retsinstans at vurdere, om det statistiske materiale, som er fremlagt for den vedrørende arbejdstagernes situation, kan tillægges gyldighed og tages i betragtning, det vil navnlig sige, om det er udtryk for tilfældige eller kortvarige omstændigheder, og om det viser sig at være væsentligt (jf. i denne retning dom af 3.10.2019, Schuch-Ghannadan, C-274/18, EU:C:2019:828, præmis 48 og den deri nævnte retspraksis).
- 52 For så vidt angår statistisk materiale har Domstolen allerede fastslået dels, at det påhviler den forelæggende ret at tage hensyn til alle de arbejdstagere, som er omfattet af de nationale bestemmelser, der ligger til grund for forskelsbehandlingen, dels, at den bedste metode til sammenligning består i at foretage en sammenligning mellem, på den ene side, andelene af de mandlige arbejdstagere, som er omfattet af de omhandlede bestemmelsers anvendelsesområde, og som

påvirkes af den angivelige forskelsbehandling, og, på den anden side, de tilsvarende andele for kvindelige arbejdstageres vedkommende (jf. i denne retning dom af 6.12.2007, Voß, C-300/06, EU:C:2007:757, præmis 40 og 41, og af 3.10.2019, Schuch-Ghannadan, C-274/18, EU:C:2019:828, præmis 47).

- 53 I denne sag fremgår det af anmodningen om præjudiciel afgørelse, at anvendelsesområdet for de omhandlede nationale bestemmelser omfatter tidligere arbejdstagere i en enhed, der kontrolleres af Rechnungshof (det øverste statslige revisionsorgan), og som modtager en arbejdsmarkedspension i form af et »direkte ydelsestilsagn«.
- 54 Som generaladvokaten har anført i punkt 67-65 i forslaget til afgørelse, ville det, hvis de tilgængelige statistikker faktisk skulle vise, at den procentdel af tidligere arbejdstagere, med hensyn til hvilke størrelsen af en sådan arbejdsmarkedspension er blevet påvirket af de omhandlede nationale bestemmelser, er væsentligt større blandt de tidligere mandlige arbejdstagere, der er omfattet af disse bestemmelser, end blandt de tidligere kvindelige arbejdstagere, der er omfattet heraf, skal det lægges til grund, at en sådan situation fører til indirekte forskelsbehandling på grund af køn, hvilket er i strid med artikel 5, litra c), i direktiv 2006/54, medmindre de pågældende bestemmelser kan begrundes i objektive hensyn, som intet har at gøre med forskelsbehandling på grund af køn (jf. analogt dom af 6.12.2007, Voß, C-300/06, EU:C:2007:757, præmis 42).
- 55 Selv hvis det for det tredje antages, at den forelæggende ret, henset til betragtningerne i denne doms præmis 53 og 54, fastslår, at de omhandlede nationale bestemmelser ligger til grund for en ulige behandling, der kan udgøre direkte forskelsbehandling på grund af køn, tilkommer det nemlig denne ret at undersøge, i hvilken udstrækning en sådan forskelsbehandling alligevel kan begrundes i objektive hensyn, som intet har at gøre med forskelsbehandling på grund af køn, således som det fremgår af artikel 2, stk. 1, litra b), i direktiv 2006/54.
- 56 I denne forbindelse fremgår det af Domstolens praksis, at dette navnlig er tilfældet, hvis de valgte midler tjener til at opfylde et lovligt socialpolitisk mål, er egnede til at nå det med den pågældende lovgivning forfulgte mål og er nødvendige hertil, når sådanne midler kun kan anses for at være egnede til at sikre det angivne mål, såfremt de reelt opfylder hensynet om at nå målet på en sammenhængende og systematisk måde (jf. i denne retning dom af 17.7.2014, Leone, C-173/13, EU:C:2014:2090, præmis 53 og 54 og den deri nævnte retspraksis).
- 57 Domstolen har endvidere udtalt, at medlemsstaterne ved valget af de foranstaltninger, hvormed målene for deres social- og beskæftigelsespolitik kan realiseres, råder over et vidt skøn (dom af 6.4.2000, Jørgensen, C-226/98, EU:C:2000:191, præmis 41, og af 20.10.2011, Brachner, C-123/10, EU:C:2011:675, præmis 73 og den deri nævnte retspraksis).
- 58 Det fremgår af Domstolens praksis, at selv om det i sidste instans tilkommer den nationale ret, som er enekompetent til at vurdere de faktiske omstændigheder og til at fortolke den nationale lovgivning, at afgøre, om og i hvilket omfang den omtvistede lovbestemmelse er berettiget af et sådant objektive forhold, er Domstolen, der inden for rammerne af en præjudiciel procedure skal give den nationale ret fyldestgørende svar, dog kompetent til på grundlag af det i hovedsagen oplyste samt de for Domstolen afgivne skriftlige og mundtlige indlæg at vejlede den nationale ret på en sådan måde, at denne kan træffe sin afgørelse (dom af 17.7.2014, Leone, C-173/13, EU:C:2014:2090, præmis 56 og den deri nævnte retspraksis).
- 59 I den foreliggende sag fremgår det af anmodningen om præjudiciel afgørelse, at SpBegrG, som de omhandlede nationale bestemmelser er tæt forbundet med, forfølger to formål, nemlig dels at mindske den ubalance, som er opstået for så vidt angår de såkaldte »særpensioner«, der som anført af den østrigske regering i dennes skriftlige bemærkninger består af »supplerende pensionsordninger uden for de almindelige pensionsordninger«, dels at sikre en bæredygtig finansiering af alderspensionerne. Den østrigske regering har bekræftet disse formål i dens skriftlige bemærkninger,

idet den har præciseret, at de omhandlede nationale bestemmelser nærmere bestemt har til formål at udligne ubalancerne i de pensionsydelser, som i sidste ende finansieres af staten. Denne regering har endvidere anført, at disse pensionsydelser udgør tunge finansielle udgifter for de berørte virksomheder, som indirekte risikerer at påvirke statsbudgettet, bl.a. på grund af reducerede udbytteudlodninger.

- 60 Domstolen har allerede i denne forbindelse fastslået, at budgetmæssige hensyn ikke kan begrunde en forskelsbehandling, der forfordeler et af kønnene (dom af 23.10.2003, Schönheit og Becker, C-4/02 og C-5/02, EU:C:2003:583, præmis 85 og den deri nævnte retspraksis).
- 61 Formålene om at sikre en bæredygtig finansiering af alderspensioner og mindske forskellene i den pension, der finansieres af staten kan derimod, henset til den vide skønsmargin, som medlemsstaterne råder over, anses for lovlige socialpolitiske formål, som intet har at gøre med forskelsbehandling på grund af køn.
- 62 Det fremgår af de sagsakter, som er fremlagt for Domstolen, at de nationale bestemmelser – med forbehold for den nationale rets efterprøvelse – tilsigter at forfølge sådanne formål. For det første tillader tilbageholdelsen af en del af den ydelse, som skal udbetales, såvel som den manglende forhøjelse af den pågældende ydelse oprettelsen af reserver til fremtidige pensionsbetalinger. Selv om det i denne forbindelse som fremhævet af sagsøgeren i hovedsagen og NK i retsmødet for Domstolen er korrekt, at de pågældende virksomheder i princippet kan anvende de således sparede beløb til mange forskellige formål, har staten ikke desto mindre i tilfælde af en statslig aktiemajoritet en tilstrækkelig stor indflydelse på den pågældende virksomhed til at sikre en passende finansiering af de omhandlede alderspensioner, hvilket det fortsat tilkommer den nationale ret at efterprøve.
- 63 Idet disse bestemmelser alene berører ydelser af en vis størrelse, er formålet hermed for det andet at bringe sidstnævnte på niveau med de laveste pensioner.
- 64 Med forbehold af den forelæggende rets prøvelse er de omhandlede bestemmelser desuden blevet gennemført på en sammenhængende og konsekvent måde, i og med at de anvendes på alle pensioner i form af et »direkte ydelsestilsagn«, som udbetales af de enheder eller virksomheder, der direkte eller indirekte er underlagt statens kontrol, og for hvem de opbyggede reserver, som udgøres af indeholdte eller ikke-udbetalte beløb, er til rådighed til finansiering af fremtidige pensionsforpligtelser.
- 65 De omhandlede nationale bestemmelser indebærer tilsyneladende ikke foranstaltninger, som går ud over, hvad der er nødvendigt for at nå de tilstræbte mål, da de bl.a. tager hensyn til de berørte personers økonomiske formåen, idet såvel de beløb, der er tilbageholdt i henhold til § 24a i NÖ Landes- und GemeindebezügeG, som begrænsningen af pensionsforhøjelsen i ASVG's § 711 afhænger af størrelsen af de modtagne ydelser.
- 66 Hvad nærmere bestemt angår formålet med at sikre en bæredygtig finansiering af alderspensionen udgør den omstændighed, at en bestemt virksomhed såsom NK kunne opbygge hensigtsmæssige reserver til dette formål, i øvrigt ikke i sig selv, at der kan rejses tvivl om den nødvendige karakter af de omhandlede nationale bestemmelser, eftersom disse bestemmelser – som Europa-Kommissionen har anført i sit skriftlige indlæg – vedrører alle virksomheder, hvori majoriteten ejes af forbundsstaten og delstaten Niederösterreich.
- 67 Henset til ovenstående betragtninger skal anden del af det første spørgsmål besvares med, at artikel 5, litra c), og artikel 7, litra a), nr. iii), i direktiv 2006/54 skal fortolkes således, at disse bestemmelser ikke er til hinder for bestemmelser i en medlemsstat, hvorefter modtagere af en pension, som en statskontrolleret virksomhed ved overenskomst har forpligtet sig til at udbetale til dem direkte, og som overstiger visse i denne lovgivning fastsatte grænser, fratages dels et beløb, der tilbageholdes af den del af pensionen, der overstiger en af disse grænser, dels den aftalte indeksregulering af pensionen, selv om andelen af tidligere arbejdstagere, med hensyn til hvilke størrelsen af en sådan

arbejdsmarkedspension er blevet påvirket af de omhandlede nationale bestemmelser, er væsentligt større blandt de tidligere mandlige arbejdstagere, der er omfattet af disse bestemmelser, end blandt de tidligere kvindelige arbejdstagere, der er omfattet heraf, forudsat at disse følger kan begrundes i objektive hensyn, som intet har at gøre med forskelsbehandling på grund af køn, hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve.

Om anden del af det andet spørgsmål

- 68 Med anden del af det andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om direktiv 2000/78 skal fortolkes således, at det er til hinder for bestemmelser i en medlemsstat, hvorefter modtagere af en pension, som en statskontrolleret virksomhed har forpligtet sig til ved overenskomst at udbetale til dem direkte, og som overstiger visse i denne lovgivning fastsatte grænser, fratages dels et beløb, der tilbageholdes af den del af pensionen, der overstiger en af disse grænser, dels den aftalte indeksregulering af pensionen, når disse bestemmelser alene påvirker modtagere, som har nået en vis alder.
- 69 I henhold til artikel 1, artikel 2, stk. 1, og artikel 2, stk. 2, litra b), i direktiv 2000/78 er enhver indirekte forskelsbehandling forbudt, navnlig forskelsbehandling på grund af alder. Indirekte forskelsbehandling foreligger, hvis en tilsyneladende neutral bestemmelse, betingelse eller praksis vil stille personer, som tilhører en bestemt aldersgruppe, særlig ufordelagtigt i forhold til andre, medmindre den pågældende bestemmelse, betingelse eller praksis er objektivt begrundet i et legitimt mål, og midlerne til at opfylde det er hensigtsmæssige og nødvendige (dom af 7.2.2019, *Escribano Vindel*, C-49/18, EU:C:2019:106, præmis 41 og 42).
- 70 Ifølge den forelæggende ret beror forekomsten af en eventuel indirekte forskelsbehandling på grund af alder på den omstændighed, at der siden 2000 ikke er indgået nogen aftaler om pension i form af et »direkte ydelsestilsagn« i Østrig, og at det derfor kun er personer, som har opnået en vis alder, som er berørt af de omhandlede nationale bestemmelser, idet arbejdsmarkedspensionsaftalerne for andre personer blev indgået i en anden form, f.eks. gennem en pensionskasse eller forsikring.
- 71 Ligesom indirekte forskelsbehandling på grund af køn kan indirekte forskelsbehandling på grund af alder – som det fremgår af nærværende doms præmis 45, 49 og 52 – alene konstateres, hvis det påvises, at bestemmelser i en medlemsstat uden begrundelse stiller en betydelig større andel af personer af en vis alder ufordelagtigt i forhold til andre personer. Herved skal der tages hensyn til samtlige arbejdstagere, som er omfattet af de nationale bestemmelser, der ligger til grund for forskelsbehandlingen.
- 72 Heraf følger, at der med henblik på at godtgøre, at der foreligger indirekte forskelsbehandling på grund af alder, ikke skal foretages en sammenligning mellem personer, som stilles ufordelagtigt på grund af de omhandlede nationale bestemmelser, og personer, der ikke er omfattet af de pågældende bestemmelseres anvendelsesområde, såsom personer, der har indgået en pensionsaftale i en anden form, f.eks. gennem en pensionskasse eller forsikring.
- 73 Som generaladvokaten har bemærket i punkt 89 i forslaget til afgørelse, udgør den omstændighed alene, at en senere retsstilling finder anvendelse på personer, som ikke har nået en vis alder, desuden ikke indirekte forskelsbehandling på grund af alder til skade for andre personer, som er omfattet af den tidligere retsstilling (jf. i denne retning dom af 14.2.2019, *Horgan og Keegan*, C-154/18, EU:C:2019:113, præmis 28).

- 74 Det skal derudover konstateres, at den forelæggende ret ikke har anført nogen oplysninger, hvoraf det fremgår, at blandt de personer, som er omfattet af de omhandlede nationale bestemmelser, dvs. modtagerne af en pension i form af et »direkte ydelsestilsagn«, der udbetales af en statskontrolleret virksomhed, stilles en betydelig større andel personer, der har nået en vis alder, ufordelagtigt i medfør af disse bestemmelser.
- 75 Anden del af det andet spørgsmål skal derfor besvares med, at artikel 2, stk. 1, og artikel 2, stk. 2, litra b), i direktiv 2000/78 skal fortolkes således, at disse bestemmelser ikke er til hinder for bestemmelser i en medlemsstat, hvorefter modtagere af en pension, som en statskontrolleret virksomhed har forpligtet sig til ved overenskomst at udbetale til dem direkte, og som overstiger visse i denne lovgivning fastsatte grænser, fratages dels et beløb, der tilbageholdes af den del af pensionen, der overstiger en af disse grænser, dels den aftalte indeksregulering af pensionen, alene af den grund, at de omhandlede bestemmelser alene påvirker modtagere, som har nået en vis alder.

Om det tredje til det syvende spørgsmål

- 76 Med det tredje til det syvende spørgsmål, som skal behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om chartrets artikel 16, 17, 20 og 21 skal fortolkes således, at de er til hinder for bestemmelser i en medlemsstat, hvorefter modtagere af en pension, som en statskontrolleret virksomhed har forpligtet sig til ved overenskomst at udbetale til dem direkte, og som overstiger visse i denne lovgivning fastsatte grænser, fratages dels et beløb, der tilbageholdes af den del af pensionen, der overstiger en af disse grænser, dels den aftalte indeksregulering af pensionen.
- 77 Det skal i denne forbindelse bemærkes, at anvendelsesområdet for chartret er defineret i dets artikel 51, stk. 1, der bestemmer, at bestemmelserne i chartret for så vidt angår medlemsstaternes virke kun er rettet til disse, når de gennemfører EU-retten.
- 78 Det skal ligeledes bemærkes, at de grundlæggende rettigheder, som er sikret ved chartret, finder anvendelse i alle situationer, der reguleres af EU-retten, og at de dermed skal overholdes, når en national lovgivning henhører under EU-rettens anvendelsesområde (dom af 21.5.2019, Kommissionen mod Ungarn (Brugsrettigheder over landbrugsarealer), C-235/17, EU:C:2019:432, præmis 63 og den deri nævnte retspraksis).
- 79 Det skal imidlertid påpeges, at EU-retten på det pågældende område opstiller specifikke forpligtelser for medlemsstaterne for så vidt angår den i hovedsagen omtvistede situation (jf. i denne retning dom af 10.7.2014, Julián Hernández m.fl., C-198/13, EU:C:2014:2055, præmis 35).
- 80 Som det følger af nærværende doms præmis 40-67, kan de omhandlede nationale bestemmelser give anledning til forskelsbehandling på grund af køn, som uden nogen begrundelse herfor udgør indirekte forskelsbehandling, der er forbudt ifølge direktiv 2006/54. Som anført af generaladvokaten i punkt 98 i forslaget til afgørelse er disse bestemmelser dermed underlagt særlige EU-retlige bestemmelser, for så vidt som fastsættelsen og beregningen af ydelserne i forbindelse med de erhvervstilknyttede sociale sikringsordninger skal ske uden nogen form for forskelsbehandling i strid med dette direktiv og direktiv 2000/78.
- 81 De omhandlede nationale bestemmelser udgør dermed en gennemførelse af EU-retten som omhandlet i chartrets artikel 51, stk. 1, og de skal dermed respektere de grundlæggende rettigheder, som er sikret herved.
- 82 I denne forbindelse bemærkes for det første, at princippet om, at alle mennesker er lige for loven, er sikret i chartrets artikel 20. I henhold til chartrets artikel 21, stk. 1, er forskelsbehandling forbudt, bl.a. på grund af køn, alder eller formueforhold.

- 83 Hvad navnlig angår forskelsbehandling på grund af alder følger det af Domstolens praksis, at medlemsstaterne, når de vedtager foranstaltninger, som falder ind under anvendelsesområdet for direktiv 2000/78, der inden for området for beskæftigelse og erhverv konkretiserer princippet om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder, skal handle i overensstemmelse med dette direktiv (dom af 21.1.2015, Felber, C-529/13, EU:C:2015:20, præmis 16 og den deri nævnte retspraksis). Når medlemsstaterne således vedtager foranstaltninger, som falder ind under anvendelsesområdet for direktiv 2006/54, der inden for det pågældende område konkretiserer princippet om forbud mod forskelsbehandling på grund af køn, skal de ligeledes handle i overensstemmelse med sidstnævnte direktiv.
- 84 Under disse omstændigheder skal den forelæggende rets spørgsmål om, hvorvidt der foreligger forskelsbehandling på grund af alder og køn, alene undersøges i lyset af direktiv 2000/78 og 2006/54, således som det var tilfældet med det første og det andet spørgsmål (jf. i denne retning dom af 13.11.2014, Vital Pérez, C-416/13, EU:C:2014:2371, præmis 25).
- 85 Hvad angår forskelsbehandling på grund af formueforhold skal det bemærkes, at forudsat, at det påvises, at den forskelsbehandling, der er identificeret i nærværende doms præmis 46 – dvs. at de omhandlede nationale bestemmelser alene påvirker pensioner over en vis størrelse – stiller personer, som råder over en formue af en vis størrelse, særlig ufordelagtigt, kan en sådan situation med forbehold af den prøvelse, som den forelæggende ret skal foretage, i den foreliggende sag begrundes af de i nærværende doms præmis 61-66 nævnte grunde. I så henseende indebærer de omhandlede nationale bestemmelser ikke en tilsidesættelse af chartrets artikel 20 og artikel 21, stk. 1.
- 86 Det skal hvad angår chartrets artikel 16 for det andet bemærkes, at aftalefriheden som omhandlet i det syvende præjudicielle spørgsmål er omfattet af friheden til at drive egen virksomhed, der er garanteret ved denne artikel (jf. i denne retning dom af 22.1.2013, Sky Österreich, C-283/11, EU:C:2013:28, præmis 42). Som anført af generaladvokaten i punkt 110 i forslaget til afgørelse omfatter denne frihed friheden til at fastsætte prisen for en ydelse henholdsvis træffe aftale herom.
- 87 Heraf fremgår, at bestemmelser såsom de omhandlede nationale bestemmelser udgør en begrænsning i aftalefriheden, for så vidt som de forpligter de pågældende virksomheder til at udbetale en pension i form af et »direkte ydelsestilsagn« til deres tidligere ansatte, der er lavere end det, der blev indgået aftale om.
- 88 Da friheden til at oprette og drive egen virksomhed imidlertid ikke er en absolut rettighed, men skal undersøges henset til dens funktion i samfundet, kan den således undergives forskellige former for myndighedsindgreb, som af hensyn til den almene interesse kan sætte begrænsninger for udøvelsen af erhvervsvirksomhed. I overensstemmelse med chartrets artikel 52, stk. 1, skal enhver begrænsning i udøvelsen af de rettigheder og friheder, der anerkendes ved dette charter, være fastlagt i lovgivningen, respektere det væsentligste indhold i denne frihed og under iagttagelse af proportionalitetsprincippet være nødvendig og faktisk svare til mål af almen interesse, der er anerkendt af Unionen, eller et behov for beskyttelse af andres rettigheder og friheder (jf. i denne retning dom af 4.5.2016, Pillbox 38, C-477/14, EU:C:2016:324, præmis 157-160).
- 89 Det skal i denne forbindelse fastslås, at den begrænsning i aftalefriheden, som der er henvist til i nærværende doms præmis 87, er fastlagt i lovgivningen og respekterer det væsentligste indhold i denne frihed, idet den alene indebærer, at det kun er en meget begrænset del af den arbejdsmarkedspension, som var aftalt mellem den pågældende virksomhed og dennes ansatte, som tilbageholdes. Med forbehold for den forelæggende rets efterprøvelse svarer denne tilbageholdelse desuden til mål af almen interesse, der består i en bæredygtig finansiering af de alderspensioner, der finansieres af staten, og i en mindskelse af forskellen på disse pensioner. Som det fremgår af denne doms præmis 61-66, skal det fastslås, at denne begrænsning overholder proportionalitetsprincippet, og at den derfor ikke er i strid med chartrets artikel 16.

- 90 Hvad for det tredje angår chartrets artikel 17, stk. 1, som sikrer ejendomsretten, skal det bemærkes, at den beskyttelse, som denne bestemmelse giver, vedrører rettigheder, der har en formueværdi, og som i henhold til retsordenen medfører en erhvervet retsstilling, der gør det muligt for indehaveren selvstændigt at udøve disse rettigheder til sin fordel (jf. i denne retning dom af 22.1.2013, Sky Österreich, C-283/11, EU:C:2013:28, præmis 34).
- 91 Indgåelsen af en aftale om arbejdsmarkedspension skal således anses for at afføde en formueinteresse for modtagerne af denne pension. Den pågældende virksomheds tilbageholdelse af en del af det aftalte beløb og den manglende anvendelse af den i aftalen omhandlede indeksregulering påvirker denne formueinteresse. Den ret, som er garanteret i chartrets artikel 17, stk. 1, er imidlertid ikke absolut, og den kan derfor ikke fortolkes således, at den giver ret til en pension af en vis størrelse (jf. i denne retning dom af 13.6.2017, Florescu m.fl., C-258/14, EU:C:2017:448, præmis 50 og 51).
- 92 Som det følger af nærværende doms præmis 88, kræves imidlertid, at enhver begrænsning i ejendomsretten skal være fastlagt i lovgivningen, respektere det væsentligste indhold i denne frihed og under iagttagelse af proportionalitetsprincippet være nødvendig og faktisk svare til mål af almen interesse, der er anerkendt af Unionen. De i hovedsagen omhandlede begrænsninger af pensionen er fastlagt i lovgivningen. Ydermere begrænser de alene den del af den samlede pension, som vedrører »direkte ydelsestilsagn«, og de kan således ikke anses for at påvirke det væsentligste indhold af disse rettigheder. Med forbehold for den forelæggende rets efterprøvelse forekommer disse begrænsninger at være nødvendige og faktisk svare til det mål af almen interesse, som består i en bæredygtig finansiering af de alderspensioner, som finansieres af staten, og i en mindskelse af forskellen på disse pensioner.
- 93 Henset til det ovenstående skal det tredje til det syvende spørgsmål besvares med, at chartrets artikel 16, 17, 20 og 21 skal fortolkes således, at de ikke er til hinder for bestemmelser i en medlemsstat, hvorefter modtagere af en pension, som en statskontrolleret virksomhed har forpligtet sig til ved overenskomst at udbetale til dem direkte, og som overstiger visse i denne lovgivning fastsatte grænser, fratages dels et beløb, der tilbageholdes af den del af pensionen, der overstiger en af disse grænser, dels den aftalte indeksregulering af pensionen.

Om det ottende spørgsmål

- 94 Med det ottende spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere oplyst, om chartrets artikel 47 skal fortolkes således, at den er til hinder for, at en medlemsstat afholder sig fra i sin retsorden at fastsætte et selvstændigt retsmiddel, der primært gør det muligt at prøve, om de nationale bestemmelser til gennemførelse af EU-retten er forenelige med EU-retten.
- 95 Det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, at de i hovedsagen omhandlede nationale bestemmelser er snævert forbundet med SpBegrG's § 1 eller vedtaget i direkte forlængelse heraf. Eftersom sidstnævnte udgør forfatningsmæssige bestemmelser, er der begrænsede muligheder for at anfægte de omhandlede nationale bestemmelser gennem sagsanlæg ved Verfassungsgerichtshof (forfatningsdomstolen), og de kan dermed alene anfægtes ved anlæggelse af et privatretligt søgsmål mod parterne i arbejdsmarkedspensionen.
- 96 Domstolen har imidlertid fastslået, at princippet om effektiv retsbeskyttelse, der er sikret ved chartrets artikel 47, ikke som sådan medfører krav om, at der skal være mulighed for at anlægge et selvstændigt søgsmål med det formål principalt at anfægte foreneligheden mellem nationale bestemmelser og EU-regler, når der findes et eller flere retsmidler, der giver mulighed for under en verserende sag at sikre, at borgernes rettigheder i henhold til EU-retten overholdes (dom af 21.11.2019, Deutsche Lufthansa, C-379/18, EU:C:2019:1000, præmis 61 og den deri nævnte retspraksis).

- 97 Da den forelæggende ret har oplyst, at de omhandlede nationale bestemmelser kan anfægtes under en verserende sag, kan det ikke fastslås, at der er sket en tilsidesættelse af princippet om en effektiv domstolsbeskyttelse på grund af manglende søgsmålsadgang.
- 98 Følgelig skal det ottende spørgsmål besvares med, at chartrets artikel 47 skal fortolkes således, at den ikke er til hinder for, at en medlemsstat afholder sig fra i sin retsorden at fastsætte et selvstændigt retsmiddel, der primært gør det muligt at prøve, om de nationale bestemmelser til gennemførelse af EU-retten er forenelige med EU-retten, for så vidt som der er mulighed for en sådan prøvelse under en verserende sag.

Sagsomkostninger

- 99 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra de nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Tredje Afdeling) for ret:

- 1) Rådets direktiv 2000/78/EF af 27. november 2000 om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/54/EF af 5. juli 2006 om gennemførelse af princippet om lige muligheder for og ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med beskæftigelse og erhverv skal fortolkes således, at bestemmelser i en medlemsstats lovgivning, hvorefter, for det første, en del af den arbejdsmarkedspension, som arbejdsgiveren ifølge en overenskomst skal udbetale direkte til en tidligere arbejdstager, skal tilbageholdes ved kilden af den pågældende arbejdsgiver, og, for det andet, den aftalte indeksregulering af pensionen er uden virkning, er omfattet af disse direktivers anvendelsesområde.
- 2) Artikel 5, litra c), og artikel 7, litra a), nr. iii), i direktiv 2006/54 skal fortolkes således, at disse bestemmelser ikke er til hinder for bestemmelser i en medlemsstat, hvorefter modtagere af en pension, som en statskontrolleret virksomhed ved overenskomst har forpligtet sig til at udbetale til dem direkte, og som overstiger visse i denne lovgivning fastsatte grænser, fratages dels et beløb, der tilbageholdes af den del af pensionen, der overstiger en af disse grænser, dels den aftalte indeksregulering af pensionen, selv om andelen af tidligere arbejdstagere, med hensyn til hvilke størrelsen af arbejdsmarkedspensionen er blevet påvirket af de omhandlede nationale bestemmelser, er væsentligt større blandt de tidligere mandlige arbejdstagere, der er omfattet af disse bestemmelser, end blandt de tidligere kvindelige arbejdstagere, der er omfattet heraf, forudsat at disse følger kan begrundes i objektive hensyn, som intet har at gøre med forskelsbehandling på grund af køn, hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve.
- 3) Artikel 2, stk. 1, og artikel 2, stk. 2, litra b), i direktiv 2000/78 skal fortolkes således, at disse bestemmelser ikke er til hinder for bestemmelser i en medlemsstat, hvorefter modtagere af en pension, som en statskontrolleret virksomhed har forpligtet sig til ved overenskomst at udbetale til dem direkte, og som overstiger visse i denne lovgivning fastsatte grænser, fratages dels et beløb, der tilbageholdes af den del af pensionen, der overstiger en af disse grænser, dels den aftalte indeksregulering af pensionen, alene af den grund, at de omhandlede bestemmelser alene påvirker modtagere, som har nået en vis alder.

- 4) Artikel 16, 17, 20 og 21 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder skal fortolkes således, at de ikke er til hinder for bestemmelser i en medlemsstat, hvorefter modtagere af en pension, som en statskontrolleret virksomhed har forpligtet sig til ved overenskomst at udbetale til dem direkte, og som overstiger visse i denne lovgivning fastsatte grænser, fratages dels et beløb, der tilbageholdes af den del af pensionen, der overstiger en af disse grænser, dels den aftalte indeksregulering af pensionen.
- 5) Artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder skal fortolkes således, at den ikke er til hinder for, at en medlemsstat afholder sig fra i sin retsorden at fastsætte et selvstændigt retsmiddel, der primært gør det muligt principalt at prøve, om de nationale bestemmelser til gennemførelse af EU-retten er forenelige med EU-retten, for så vidt som der er mulighed for en sådan prøvelse under en verserende sag.

Underskrifter